

Spis treści

Przedmowa	XXXIII
Wykaz skrótów	XXXV
Wykaz literatury	XXXIX

Część I. Prawo cywilne – część ogólna

Rozdział I. Pojęcie i źródła prawa cywilnego	3
§ 1. Pojęcie prawa cywilnego	3
1. Prawo cywilne w znaczeniu przedmiotowym i podmiotowym	3
1.1. Prawo cywilne w znaczeniu przedmiotowym	3
1.2. Prawo cywilne w znaczeniu podmiotowym	4
2. Systematyka i zakres prawa cywilnego	5
2.1. Systematyka prawa cywilnego	5
2.2. Zakres prawa cywilnego	5
2.2.1. Prawo rodzinne	5
2.2.2. Prawo handlowe	6
2.2.3. Prawo spółdzielcze	8
2.2.4. Prawo rolne	8
2.2.5. Prawo pracy	8
3. Zasady prawa cywilnego	9
3.1. Pojęcie zasad prawa cywilnego	9
3.2. Zasada jedności prawa cywilnego	9
3.3. Zasada autonomii woli stron	9
3.4. Zasada ochrony osoby ludzkiej	9
3.5. Zasada ochrony dobrej wiary	10
3.6. Zasada dziedziczenia	10
3.7. Zasada odpowiedzialności za długi	11
3.8. Zasada odpowiedzialności za szkodę	12
§ 2. Źródła prawa cywilnego	12
1. Unifikacja i kodyfikacja prawa cywilnego	14
1.1. Unifikacja prawa cywilnego	14
1.2. Kodyfikacja prawa cywilnego	17
2. Reforma prawa cywilnego	19
2.1. Ustawa nowelizująca z 28.7.1990 r.	19
2.2. Ustawa nowelizująca z 14.2.2003 r.	21
3. Źródła obowiązującego prawa cywilnego	22
4. Rodzaje norm i przepisów cywilnoprawnych	24
5. Stosowanie prawa cywilnego	26
5.1. Uwagi ogólne	26
5.2. Dowody	27

5.3. Domniemanie	27
5.4. Wykładnia prawa	28
6. Zasady prawa międzyczasowego	30
Rozdział II. Stosunek cywilnoprawny	33
§ 1. Pojęcie i rodzaje stosunków cywilnoprawnych	33
1. Zdarzenia cywilnoprawne	33
2. Pojęcie stosunku cywilnoprawnego	34
3. Rodzaje stosunków cywilnoprawnych	35
§ 2. Podmioty i strony stosunków cywilnoprawnych	35
1. Pojęcie	35
2. Wielość podmiotów	36
2.1. Zobowiązania podzielne	36
2.2. Solidarność dłużników lub wierzycieli	37
2.3. Współwłasność w częściach ułamkowych	38
2.4. Współwłasność łączna	39
§ 3. Przedmiot stosunków cywilnoprawnych	40
1. Pojęcie	40
2. Rzeczy	40
2.1. Pojęcie rzeczy	40
2.2. Rodzaje rzeczy	43
2.2.1. Nieruchomości	43
2.2.2. Rzeczy ruchome	44
2.2.3. Inne rodzaje rzeczy	45
2.2.3.1. Rzeczy oznaczone co do gatunku i co do tożsamości	45
2.2.3.2. Rzeczy podzielne i niepodzielne	46
2.2.3.3. Rzeczy znajdujące się w obrocie (<i>res in commercio</i>) i wyjęte z obrotu (<i>res extra commercium</i>)	46
2.2.3.4. Rzeczy zużywalne i niezużywalne	47
2.2.3.5. Rzeczy pojedyncze i zbiorowe	48
2.2.3.6. Rzeczy istniejące i przyszłe	49
2.3. Część składowa	49
2.4. Przynależność	51
2.5. Pożytki	52
3. Przedsiębiorstwo	53
4. Gospodarstwo rolne	55
5. Mienie i majątek	56
Rozdział III. Prawo podmiotowe	58
§ 1. Pojęcie prawa podmiotowego	58
§ 2. Normatywne postacie praw podmiotowych	58
1. Prawa podmiotowe bezpośrednie	58
2. Roszczenia	58
3. Uprawnienia kształtujące	59
4. Zarzuty	59

§ 3. Rodzaje praw podmiotowych	60
1. Prawa bezwzględne i względne	60
2. Prawa majątkowe i niemajątkowe	61
3. Prawa zbywalne i niezbywalne	61
4. Prawa akcesoryjne i prawa związane	62
5. Prawa podmiotowe tymczasowe	63
§ 4. Typy praw podmiotowych	63
§ 5. Nabycie i utrata prawa podmiotowego	63
1. Pierwotne i pochodne nabycie prawa podmiotowego	64
1.1. Nabycie pierwotne	64
1.2. Nabycie pochodne	64
1.2.1. Zasada <i>nemo plus iuris in alium transferre potest, quam ipse habet</i>	65
1.2.2. Rodzaje nabycia pochodnego	65
2. Translatywne i konstytutywne nabycie prawa podmiotowego	66
2.1. Nabycie translatywne	66
2.2. Nabycie konstytutywne	66
3. Utrata i wygaśnięcie prawa podmiotowego	67
4. Wykonywanie prawa podmiotowego	67
4.1. Zasady wykonywania praw podmiotowych	67
4.2. Nadużycie prawa podmiotowego	68
4.2.1. Pojęcie nadużycia prawa podmiotowego	68
4.2.2. Teoria zewnętrzna nadużycia prawa podmiotowego	68
4.2.3. Teoria wewnętrzna nadużycia prawa podmiotowego	69
4.3. Zasady rozstrzygania kolizji praw podmiotowych	71
4.3.1. Pojęcie kolizji praw podmiotowych	71
4.3.2. Zasada pierwszeństwa	71
4.3.3. Zasada proporcjonalnej redukcji praw	73
4.3.4. Rozstrzyganie kolizji przez sąd	73
Rozdział IV. Podmioty prawa cywilnego	74
§ 1. Osoby fizyczne	74
1. Zdolność prawna	77
1.1. Pojęcie i zakres zdolności prawnej	77
1.2. Nabycie i utrata zdolności prawnej	78
1.2.1. Urodzenie jako przesłanka nabycia zdolności prawnej	78
1.2.2. Sytuacja prawna dziecka poczętego	78
1.2.3. Utrata zdolności prawnej	79
1.2.3.1. Śmierć osoby fizycznej	79
1.2.3.2. Uznanie za zmarłego	80
1.2.3.2.1. Przesłanki uznania za zmarłego	80
1.2.3.2.2. Tryb orzekania o uznaniu za zmarłego	81
1.2.3.2.3. Skutki uznania za zmarłego	82
1.2.3.3. Sądowe stwierdzenie zgonu	83
2. Zdolność do czynności prawnych	83
2.1. Pojęcie i zakres zdolności do czynności prawnych	83

2.1.1. Pojęcie zdolności do czynności prawnych	83
2.1.2. Wiek	84
2.1.3. Ubezważnowolnienie	84
2.1.3.1. Rodzaje i przesłanki ubeważnowolnienia . .	85
2.1.3.2. Tryb orzekania o ubeważnowolnieniu . . .	87
2.1.3.3. Skutki orzeczenia o ubeważnowolnieniu . .	90
2.2. Brak zdolności do czynności prawnych	91
2.3. Ograniczona zdolność do czynności prawnych	92
2.4. Pełna zdolność do czynności prawnych	95
§ 2. Osoby prawne	95
1. Pojęcie osoby prawnej	95
2. Powstawanie i zasady funkcjonowania osób prawnych	96
2.1. Powstawanie osób prawnych	96
2.2. Zasady funkcjonowania osób prawnych	99
2.2.1. Nazwa. Firma. Siedziba	99
2.2.2. Teoria organów	102
3. Rodzaje osób prawnych	105
3.1. Korporacyjne i fundacyjne (zakładowe) osoby prawne . .	106
3.2. Gospodarcze i niegospodarcze osoby prawne	106
3.3. Państwowe i samorządowe osoby prawne	107
3.4. Kościelne osoby prawne	110
4. Utrata osobowości prawnej	111
§ 3. Jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej . . .	112
§ 4. Dobra osobiste	114
1. Pojęcie i rodzaje dóbr osobistych	114
1.1. Pojęcie dóbr osobistych	114
1.2. Rodzaje dóbr osobistych	115
2. Przesłanki ochrony dóbr osobistych	119
3. Środki ochrony dóbr osobistych	123
3.1. Roszczenie o zaniechanie naruszeń	124
3.2. Roszczenie o usunięcie skutków naruszenia	124
3.3. Roszczenie o zadośćuczynienie pieniężne lub zapłatę na cel społeczny	125
3.4. Roszczenie odszkodowawcze	126
Rozdział V. Czynności prawne	127
§ 1. Oświadczenie woli	127
1. Czynność prawna a oświadczenie woli	127
2. Składanie oświadczeń woli	128
3. Sposoby zawierania umów	132
3.1. Oferta i jej przyjęcie	132
3.2. Aukcja i przetarg	135
3.3. Negocjacje	138
4. Wykładnia oświadczeń woli	139
§ 2. Rodzaje czynności prawnych	141
1. Czynności jednostronne, dwustronne i uchwały	141
2. Czynności <i>inter vivos</i> i <i>mortis causa</i>	143

3. Czynności konsensualne i realne	143
4. Czynności zobowiązujące, rozporządzające i o podwójnym skutku	144
5. Czynności przysparzające	146
5.1. Pojęcie czynności przysparzających	146
5.2. Czynności kauzalne i abstrakcyjne	147
6. Czynności odpłatne i nieodpłatne	148
7. Czynności prawne upoważniające	149
§ 3. Treść czynności prawnej	150
1. Zakres swobody kształtowania treści czynności prawnych	150
2. Elementy treści czynności prawnych	153
2.1. <i>Essentialia negotii</i>	153
2.2. <i>Naturalia negotii</i>	153
2.3. <i>Accidentalialia negotii</i>	153
2.3.1. Warunek	154
2.3.2. Termin	156
§ 4. Forma czynności prawnych	158
1. Rodzaje form czynności prawnych	158
1.1. Zwykła forma pisemna	158
1.2. Inne formy szczególne	161
2. Skutki niezachowania zastrzeżonej formy	164
2.1. Forma <i>ad solemnitatem</i>	164
2.2. Forma <i>ad probationem</i>	164
2.3. Forma <i>ad eventum</i>	165
3. Forma następczych czynności prawnych	166
3.1. Uzupełnienie lub zmiana umowy	166
3.2. Rozwiązanie, odstąpienie lub wypowiedzenie umowy	166
§ 5. Wady oświadczenia woli	166
1. Brak świadomości lub swobody w powzięciu decyzji i wyrażeniu woli	167
2. Pozorność	169
3. Błąd	172
4. Groźba	177
§ 6. Sankcje wadliwych czynności prawnych	178
1. Nieważność bezwzględna	179
2. Nieważność względna	180
3. Bezskuteczność zawieszona	181
4. Bezskuteczność względna	182
Rozdział VI. Przedstawicielstwo	187
§ 1. Pojęcie przedstawicielstwa	187
§ 2. Rodzaje przedstawicielstwa	188
1. Przedstawicielstwo ustawowe	188
2. Pełnomocnictwo	189
2.1. Udzielenie pełnomocnictwa	189
2.2. Rodzaje pełnomocnictwa	192
2.3. <i>Falsus procurator</i>	192

2.4. Odwołanie i wygaśnięcie pełnomocnictwa	193
3. Prokura	195
3.1. Pojęcie i rodzaje prokury	195
3.2. Odwołanie i wygaśnięcie prokury	197
Rozdział VII. Przedawnienie i terminy zawite	198
§ 1. Przedmiot przedawnienia	198
§ 2. Terminy przedawnienia	198
§ 3. Bieg terminu przedawnienia	200
1. Początek i zakończenie biegu terminu przedawnienia	200
2. Zawieszenie biegu terminu przedawnienia	200
3. Przerwanie biegu terminu przedawnienia	201
§ 4. Skutki upływu terminu przedawnienia	204
§ 5. Terminy zawite	206
Część II. Prawo rzeczowe	
Rozdział VIII. Pojęcie i rodzaje praw rzeczowych	211
§ 1. Pojęcie prawa rzeczowego. <i>Numerus clausus</i> praw rzeczowych	211
§ 2. Przedmiot praw rzeczowych	213
§ 3. Typy i rodzaje praw rzeczowych	213
Rozdział IX. Własność	216
§ 1. Treść i granice prawa własności	216
1. Treść prawa własności	216
2. Granice przestrzenne prawa własności	219
2.1. Granice przestrzenne własności rzeczy ruchomej i nieruchomości	219
2.2. Zasada <i>superficies solo cedit</i>	221
3. Stosunki sąsiedzkie	222
3.1. Uwagi ogólne	222
3.2. Immisje	222
3.2.1. Pojęcie i rodzaje immisji	222
3.2.2. Ochrona przed immisjami	224
3.3. Służebność drogi koniecznej	226
3.3.1. Przesłanki ustanowienia służebności drogi koniecznej	226
3.3.2. Sposoby ustanowienia służebności drogi koniecznej	228
3.3.3. Przedmiot i treść służebności drogi koniecznej	230
3.3.4. Wytyczenie drogi koniecznej	232
3.3.5. Zniesienie i wygaśnięcie służebności drogi koniecznej	234
3.4. Korzystanie z przygranicznych pasów gruntu	234
3.5. Rozgraniczenie nieruchomości	235
3.6. Przekroczenie granicy przy wznoszeniu budynku lub innego urządzenia	239
§ 2. Nabycie i utrata prawa własności	241
1. Umowne przeniesienie własności rzeczy	242

1.1. Uwagi ogólne	242
1.2. Umowa o przeniesienie własności rzeczy ruchomej	246
1.3. Umowa o przeniesienie własności nieruchomości	246
2. Nabycie prawa własności rzeczy ruchomej od osoby nieuprawnionej	247
3. Zasiedzenie	249
3.1. Pojęcie zasiedzenia	249
3.2. Zasiedzenie prawa własności rzeczy ruchomej	251
3.3. Zasiedzenie prawa własności nieruchomości	251
3.4. Skutki zasiedzenia	254
4. Zrzeczenie się prawa własności	255
4.1. Zrzeczenie się własności rzeczy ruchomej	256
4.2. Zrzeczenie się własności nieruchomości	256
5. Przemilczenie	258
6. Połączenie, pomieszczenie, przetworzenie rzeczy	261
7. Wywłaszczenie	262
§ 3. Ochrona prawa własności	263
1. Środki ochrony prawa własności	263
1.1. Roszczenie windykacyjne	264
1.2. Roszczenie negatoryjne	266
1.3. Roszczenia uzupełniające	267
1.4. Roszczenie o zwrot nakładów	269
1.5. Budowa na cudzym gruncie	271
§ 4. Odrębna własność lokali	274
1. Sposoby ustanowienia odrębnej własności lokali	274
2. Zarząd nieruchomością wspólną	277
3. Wspólnota mieszkaniowa	278
§ 5. Współwłasność	278
1. Pojęcie i rodzaje współwłasności	278
1.1. Współwłasność w częściach ułamkowych	279
1.2. Wspólność łączna	279
2. Sposoby powstania współwłasności	281
3. Udział we współwłasności	281
4. Zarząd rzeczą wspólną	283
5. Korzystanie z rzeczy wspólnej	287
6. Zniesienie współwłasności	289
6.1. Tryby zniesienia współwłasności	290
6.2. Sposoby zniesienia współwłasności	291
6.3. Zniesienie współwłasności gospodarstwa rolnego	294
Rozdział X. Użytkowanie wieczyste	297
§ 1. Przedmiot i treść użytkowania wieczystego	297
1. Przedmiot i podmioty użytkowania wieczystego	297
2. Treść użytkowania wieczystego	297
3. Status prawny budynków na gruncie oddanym w użytkowanie wieczyste	298
§ 2. Powstanie i przeniesienie prawa użytkowania wieczystego	299

§ 3. Wygaśnięcie prawa użytkowania wieczystego	302
§ 4. Przekształcenie prawa użytkowania wieczystego w prawo własności	303
Rozdział XI. Prawa rzeczowe ograniczone – charakterystyka ogólna	305
§ 1. Pojęcie ograniczonych praw rzeczowych	305
§ 2. Powstanie, przeniesienie i zmiana treści ograniczonych praw rzeczowych	305
§ 3. Pierwszeństwo ograniczonych praw rzeczowych	307
§ 4. Wygaśnięcie ograniczonych praw rzeczowych	309
§ 5. Ochrona ograniczonych praw rzeczowych	310
Rozdział XII. Użytkowanie	311
§ 1. Przedmiot użytkowania	311
§ 2. Treść i wykonywanie użytkowania	311
§ 3. Powstanie i wygaśnięcie użytkowania	313
§ 4. Użytkowanie przez osoby fizyczne	314
§ 5. Użytkowanie przez rolnicze spółdzielnie produkcyjne	316
§ 6. <i>Timesharing</i>	317
Rozdział XIII. Służebności	319
§ 1. Treść i rodzaje służebności	319
1. Służebności gruntowe	319
2. Służebności osobiste	320
§ 2. Powstanie i wygaśnięcie służebności	321
§ 3. Wykonywanie służebności	324
Rozdział XIV. Prawa spółdzielcze	327
§ 1. Uwagi ogólne	327
§ 2. Ustanowienie spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu ..	329
§ 3. Treść spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu	329
§ 4. Rozporządzanie spółdzielczym własnościowym prawem do lokalu	330
§ 5. Wygaśnięcie spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu ..	331
§ 6. Przekształcenie własnościowego spółdzielczego prawa do loka- lu w odrębną własność lokalu	332
Rozdział XV. Zastaw i zastaw rejestrowy	333
§ 1. Treść i przedmiot zastawu	333
§ 2. Ustanowienie zastawu	334
§ 3. Obowiązki i uprawnienia zastawnika i zastawcy	336
§ 4. Wygaśnięcie zastawu	337
§ 5. Zaspokojenie wierzyciela z przedmiotu zastawu	338
§ 6. Zastaw rejestrowy	339
Rozdział XVI. Hipoteka	343
§ 1. Treść i przedmiot hipoteki	343
§ 2. Rodzaje hipotek	345
1. Hipoteka umowna	345

2. Hipoteka przymusowa	346
3. Hipoteka kaucyjna	347
4. Hipoteka łączna	348
5. Subintabulat	350
§ 3. Ochrona hipoteki	350
§ 4. Sposoby zaspokojenia wierzyciela z przedmiotu hipoteki	351
§ 5. Wygaśnięcie hipoteki	352
Rozdział XVII. Księgi wieczyste	355
§ 1. Funkcja i ustrój ksiąg wieczystych	355
§ 2. Postępowanie wieczystoksięgowe	357
§ 3. Zasady ksiąg wieczystych	359
1. Zasada wpisu	359
2. Zasada pierwszeństwa	360
3. Zasada domniemań związanych z wpisem	361
4. Zasada rękopisem wiary publicznej ksiąg wieczystych	362
5. Zasada skuteczności praw osobistych i roszczeń ujawnionych w księdze wieczystej	365
Rozdział XVIII. Posiadanie	366
§ 1. Pojęcie i rodzaje posiadania	366
1. Pojęcie i funkcja posiadania	366
2. Rodzaje posiadania i instytucje podobne do posiadania	368
§ 2. Domniemania związane z posiadaniem	370
§ 3. Nabycie i utrata posiadania	371
1. Nabycie pierwotne posiadania	371
2. Nabycie pochodne posiadania	372
3. Dziedziczenie posiadania	372
4. Utrata posiadania	373
§ 4. Ochrona posiadania	373
1. Ochrona własna	374
1.1. Obrona konieczna	374
1.2. Dozwolona samopomoc	374
2. Ochrona sądowa	375
2.1. Przesłanki ochrony sądowej	375
2.2. Legitymacja czynna i bierna	376
2.3. Treść roszczeń posesoryjnych	377
2.4. Roszczenie o wstrzymanie budowy	378
Część III. Zobowiązania – część ogólna	
Rozdział XIX. Elementy zobowiązaniowego stosunku prawnego	383
§ 1. Pojęcie i powstanie zobowiązania	383
1. Pojęcie zobowiązania	383
2. Powstanie zobowiązania	384
3. Charakter prawny stosunku obligacyjnego	384
§ 2. Strony stosunku obligacyjnego	386
1. Wierzyciel i dłużnik	386
2. Wielość podmiotów w stosunku obligacyjnym	386

2.1. Zobowiązania podzielne i niepodzielne	386
2.2. Zobowiązania solidarne	388
3. Solidarność dłużników (solidarność bierna)	389
3.1. Pojęcie i cechy solidarności biernej	389
3.2. Status prawny dłużników solidarnych	390
4. Solidarność wierzycieli (solidarność czynna)	391
4.1. Pojęcie i cechy solidarności czynnej	391
4.2. Status prawny wierzycieli solidarnych	392
5. Solidarność nieprawidłowa	392
§ 3. Treść stosunku obligacyjnego	393
1. Uprawnienia wierzyciela	393
2. Obowiązki dłużnika	393
2.1. Dług	393
2.2. Dług a odpowiedzialność	394
2.3. Zobowiązania niezupełne	395
§ 4. Przedmiot stosunku obligacyjnego	395
1. Świadczenie	395
1.1. Pojęcie i przedmiot świadczenia	395
1.2. Oznaczenie świadczenia	396
1.3. Niemożliwość świadczenia	396
1.3.1. Pojęcie i rodzaje niemożliwości świadczenia	396
1.3.2. Skutki niemożliwości świadczenia	397
1.3.2.1. Skutki niemożliwości pierwotnej	397
1.3.2.2. Skutki niemożliwości następczej	398
1.3.2.2.1. Niemożliwość świadczenia na skutek oko- liczności, za które dłużnik nie ponosi odpo- wiedzialności	398
1.3.2.2.2. Niemożliwość świadczenia na skutek oko- liczności, za które dłużnik ponosi odпові- dzialność	400
1.4. Rodzaje świadczenia	401
1.4.1. Świadczenia jednorazowe, ciągłe i okresowe	401
1.4.2. Świadczenia podzielne i niepodzielne	401
1.4.3. Świadczenia oznaczone indywidualnie i rodzajowo ..	402
1.4.4. Świadczenia w zobowiązaniach starannego dzia- łania i rezultatu	403
1.4.5. Świadczenia w zobowiązaniach przemiannych. Upoważnienie przemienne	404
1.4.5.1. Zobowiązanie przemienne	404
1.4.5.2. Upoważnienie przemienne	404
1.4.6. Zwrot nakładów i wydatków	405
1.5. Świadczenie pieniężne	405
1.5.1. Pojęcie świadczenia pieniężnego. Zobowiązanie pieniężne	405
1.5.2. Zasady wykonywania zobowiązań pieniężnych ...	406
1.5.2.1. Zasada walutowości	406

1.5.2.2. Zasada nominalizmu	407
1.5.2.3. Zasada waloryzacji	408
1.5.2.3.1. Waloryzacja umowna	408
1.5.2.3.2. Waloryzacja sądowa	409
1.5.2.3.2.1. Pojęcie waloryzacji sądowej	409
1.5.2.3.2.2. Przesłanki waloryzacji sądowej. Treść orzeczenia	410
1.5.3. Odsetki	411
1.5.3.1. Pojęcie i źródła obowiązku świadczenia odsetek	411
1.5.3.2. Wysokość odsetek	413
1.5.3.3. Wymagalność i przedawnienie roszczenia o odsetki	415
1.6. Naprawienie szkody. Świadczenie odszkodowawcze	416
1.6.1. Uwagi ogólne	416
1.6.2. Zasady odpowiedzialności odszkodowawczej	417
1.6.2.1. Zasada winy	417
1.6.2.2. Zasada ryzyka	417
1.6.2.3. Zasada słuszności	418
1.6.2.4. Zasada gwarancyjno-repartycyjna	419
1.6.3. Przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej ..	419
1.6.3.1. Szkoda	419
1.6.3.1.1. Pojęcie i rodzaje szkody	419
1.6.3.1.2. Wysokość szkody	420
1.6.3.2. Związek przyczynowy	421
1.6.3.2.1. Pojęcie związku przyczynowego	421
1.6.3.2.2. Adekwatny związek przyczynowy	421
1.6.3.3. Szkoda a wysokość odszkodowania	422
1.6.3.3.1. Przyczynienie się poszkodowanego	423
1.6.3.3.2. <i>Compensatio lucri cum damno</i>	425
1.6.3.3.3. Inne ograniczenia obowiązku naprawie- nia szkody	425
1.6.3.4. Sposoby naprawienia szkody	427
Rozdział XX. Pojęcie i rodzaje umów	429
§ 1. Uwagi ogólne	429
§ 2. Pojęcie umowy	429
§ 3. Rodzaje umów	430
1. Umowy jednostronnie i dwustronnie zobowiązujące	430
1.1. Pojęcie umowy jednostronnie i dwustronnie zobowiązu- jącej	430
1.2. Umowa wzajemna	430
2. Umowy zobowiązujące, rozporządzające i o podwójnym skutku	431
3. Umowy kauzalne i abstrakcyjne	431
4. Umowy konsensualne i realne	433
5. Umowy odpłatne i nieodpłatne	433

6. Umowy losowe	435
7. Umowy adhezyjne	435
8. Umowy nazwane, mieszane i nienazwane	435
9. Umowy z udziałem osób trzecich	436
9.1. Umowa o świadczenie przez osobę trzecią	436
9.2. Umowa o zwolnienie dłużnika od obowiązku świadczenia	438
9.3. Umowa o świadczenie na rzecz osoby trzeciej	438
Rozdział XXI. Zawarcie umowy	441
§ 1. Czynności zmierzające do zawarcia umowy	441
1. Uwagi ogólne	441
2. <i>Culpa in contrahendo</i>	441
3. Umowa przedwstępna	442
3.1. Pojęcie, treść i forma umowy przedwstępnej	442
3.2. Skutki niewykonania umowy przedwstępnej	445
3.3. Przedawnienie roszczeń z umowy przedwstępnej	446
§ 2. Zasada swobody umów	447
1. Treść zasady swobody umów	448
2. Ograniczenia zasady swobody umów	449
3. Wyzysk	450
§ 3. Treść i forma umowy	452
§ 4. Dodatkowe zastrzeżenia umowne	453
1. Uwagi ogólne	453
2. Zadek	454
3. Umowne prawo odstąpienia	455
4. Odstępne	456
5. Kara umowna	456
§ 5. Wzorce umowne	456
1. Uwagi ogólne	456
2. Pojęcie i rodzaje wzorców	457
3. Charakter prawny wzorców umownych	457
4. Związanie wzorcem	458
5. Wzorec a umowa	459
6. Konflikt wzorców	459
7. Umowy w obrocie konsumenckim	460
7.1. Uwagi ogólne	460
7.2. Niedozwolone klauzule umowne	460
Rozdział XXII. Bezpodstawne wzbogacenie	465
§ 1. Pojęcie bezpodstawnego wzbogacenia	465
§ 2. Przesłanki odpowiedzialności z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia	466
§ 3. Świadczenie nienależne	467
1. Pojęcie świadczenia nienależnego	467
2. Przypadki nienależnego świadczenia	468
§ 4. Roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia	469
1. Roszczenie o wydanie wzbogacenia	469

2. Wzbogacenie niepodlegające zwrotowi	470
3. Przepadek świadczenia	471
4. Zobowiązanie z gry i zakładu	472
Rozdział XXIII. Czyny niedozwolone	473
§ 1. Uwagi ogólne	473
1. Pojęcie deliktu. Pojęcie czynu niedozwolonego	473
2. Przesłanki odpowiedzialności	474
3. Zasady odpowiedzialności	474
§ 2. Odpowiedzialność za własne czyny	475
1. Uwagi ogólne	475
2. Przesłanki odpowiedzialności za czyn własny	475
2.1. Bezprawność czynu i okoliczności wyłączające bezprawność	476
2.2. Wina sprawcy	478
2.2.1. Pojęcie „winy” i okoliczności wyłączające winę ..	478
2.2.2. Rodzaje winy	479
3. Współsprawstwo	480
§ 3. Odpowiedzialność za cudze czyny	481
1. Odpowiedzialność osób zobowiązanych do nadzoru	481
1.1. Pojęcie „nadzoru” i „osób sprawujących nadzór”	481
1.2. Przesłanki odpowiedzialności osób sprawujących nadzór	483
1.3. Zasady odpowiedzialności osób sprawujących nadzór ...	483
2. Odpowiedzialność osób powierzających wykonanie czynno- ści innej osobie	484
3. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez podwładnego	485
§ 4. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przy wykonywaniu władzy publicznej	486
1. Uwagi ogólne	486
2. Odpowiedzialność na podstawie art. 417 KC	488
3. Szczególne przypadki odpowiedzialności za szkody związane z działalnością organów władzy publicznej	490
3.1. Uwagi ogólne	490
3.2. Odpowiedzialność za szkody związane z działalnością or- ganów władzy publicznej w sferze legislacyjnej	491
3.2.1. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez wy- danie aktu normatywnego	491
3.2.2. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez nie- wydanie aktu normatywnego	492
3.3. Odpowiedzialność za szkody związane z wydawaniem orzeczeń sądowych lub decyzji	492
3.3.1. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez wy- danie prawomocnego orzeczenia lub ostatecznej de- cyzji	492
3.3.2. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez nie- wydanie orzeczenia lub decyzji	494

4. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przy wykonywaniu władzy publicznej na zasadzie słuszności	496
§ 5. Odpowiedzialność za zwierzęta i rzeczy	497
1. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez zwierzęta ...	497
2. Odpowiedzialność za wyrzucenie, wylanie lub spadnięcie przedmiotu	499
3. Odpowiedzialność za zawalenie się budowli lub oderwanie się jej części	500
§ 6. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną z użyciem sił przyrody	501
1. Uwagi ogólne	501
2. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez ruch przedsiębiorstwa	501
2.1. Przesłanki odpowiedzialności za szkodę na podstawie art. 435 KC	502
2.1.1. Szkodą wyrządzoną przez ruch przedsiębiorstwa lub zakładu wprawianego w ruch za pomocą sił przyrody	502
2.1.2. Związek przyczynowy między funkcjonowaniem przedsiębiorstwa lub zakładu jako całości a powstałą szkodą	505
2.2. Podmioty odpowiedzialne za szkodę	505
2.3. Okoliczności wyłączające odpowiedzialność (okoliczności egzoneracyjne)	506
3. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez ruch mechanicznego środka komunikacji poruszanego za pomocą sił przyrody	507
3.1. Przesłanki odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną ruchem mechanicznego środka komunikacji poruszanego za pomocą sił przyrody	508
3.1.1. Pojęcie mechanicznego środka komunikacji poruszanego za pomocą sił przyrody	508
3.1.2. Pojęcie ruchu	508
3.1.3. Związek przyczynowy między ruchem pojazdu a szkodą	509
3.2. Zasady odpowiedzialności	509
3.2.1. Zasada ryzyka	509
3.2.2. Zasada winy	510
3.3. Podmioty odpowiedzialne za szkodę	511
3.4. Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów	511
§ 7. Naprawienie szkody w przypadkach szczególnych. Szkodą na osobie	514
1. Uwagi ogólne	514
2. Naprawienie szkody wynikającej z uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia	516
2.1. Naprawienie szkody majątkowej na osobie	516

2.2. Naprawienie szkody niemajątkowej	522
2.2.1. Roszczenie o zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę	523
2.2.1.1. Podstawy prawne roszczenia o zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę	523
2.2.1.2. Zbywalność i dziedziczność roszczenia o zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę	526
2.2.2. Roszczenie o zasądzenie odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany przez poszkodowanego cel społeczny	526
3. Naprawienie szkody na osobie w przypadku śmierci poszkodowanego	527
4. Odpowiedzialność za szkody prenatalne	530
§ 8. Odpowiedzialność za produkt niebezpieczny	531
1. Uwagi ogólne	531
2. Pojęcie produktu niebezpiecznego	532
3. Podmioty odpowiedzialne za szkody wyrządzone przez produkt niebezpieczny	532
4. Podmioty uprawnione do żądania odszkodowania	533
5. Zasada, przesłanki i zakres odpowiedzialności za produkt niebezpieczny	534
§ 9. Współodpowiedzialność za szkodę	535
1. Przesłanki współodpowiedzialności	535
2. Roszczenia regresowe	536
§ 10. Obowiązek zapobieżenia szkodzie	537
§ 11. Przedawnienie roszczeń z tytułu czynów niedozwolonych	538
§ 12. Zbieg odpowiedzialności <i>ex delicto</i> i <i>ex contractu</i>	539
Rozdział XXIV. Wykonanie zobowiązania	541
§ 1. Uwagi ogólne	541
§ 2. Zasady wykonania zobowiązania	543
1. Podmioty wykonania zobowiązania	543
1.1. Dłużnik i osoby trzecie	543
1.2. Wierzyciel	544
2. Przedmiot wykonania	545
2.1. Wykonanie zobowiązania w całości lub w części	545
2.2. Jakość świadczenia	545
2.3. Zmiana przedmiotu świadczenia	546
2.4. Zarachowanie świadczenia na poczet kilku długów	546
3. Miejsce i termin wykonania zobowiązania	546
3.1. Miejsce spełnienia świadczenia	546
3.2. Termin spełnienia świadczenia	547
4. Zasady wykonywania zobowiązań z umów wzajemnych	549
5. Dowody wykonania zobowiązania	549
6. Prawo zatrzymania	550
§ 3. Klauzula <i>rebus sic stantibus</i>	551

1. Uwagi ogólne	551
2. Zakres i przesłanki zastosowania klauzuli <i>rebus sic stantibus</i> ..	552
3. Skutki zastosowania klauzuli <i>rebus sic stantibus</i>	552
Rozdział XXV. Skutki niewykonania lub nienależytego wykona-	
nia zobowiązania	554
§ 1. Pojęcie niewykonania lub nienależytego wykonania	
zobowiązania	554
§ 2. Przesłanki i zasady odpowiedzialności dłużnika	554
§ 3. Niemożliwość świadczenia	555
§ 4. Opóźnienie i zwłoka dłużnika	555
1. Opóźnienie dłużnika	555
2. Zwłoka dłużnika	556
§ 5. Zwłoka wierzyciela	559
§ 6. Kara umowna	560
1. Pojęcie kary umownej	560
2. Wysokość kary umownej	561
Rozdział XXVI. Wygaśnięcie zobowiązania	563
§ 1. Uwagi ogólne	563
§ 2. <i>Datio in solutum</i>	563
§ 3. Potrącenie	564
1. Uwagi ogólne	564
2. Przesłanki potrącenia	565
3. Wyłączenie możliwości potrącenia	565
4. Skutki potrącenia	567
§ 4. Odnowienie	568
§ 5. Złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego	569
1. Pojęcie i przesłanki złożenia przedmiotu świadczenia do	
depozytu sądowego	569
2. Zasady i tryb złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu	
sądowego	570
3. Skutki ważnego złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu	
sądowego	571
§ 6. Zwolnienie z długu	572
§ 7. Rozwiązanie umowy	573
Rozdział XXVII. Zmiana wierzyciela lub dłużnika	574
§ 1. Uwagi ogólne	574
§ 2. Zmiana wierzyciela	574
1. Przelew wierzytelności	574
1.1. Pojęcie, przedmiot i charakter prawny przelewu	574
1.2. Przesłanki dopuszczalności przelewu	576
1.3. Skutki przelewu wierzytelności	577
2. Wstąpienie osoby trzeciej w prawa zaspokojonego wierzyciela	
2.1. Uwagi ogólne	580
2.2. <i>Cessio legis</i>	581
§ 3. Zmiana dłużnika	582

1. Przejęcie długu	582
1.1. Pojęcie, przedmiot i charakter prawny przejęcia długu ..	582
1.2. Skutki przejęcia długu	584
2. Przystąpienie do długu	584
Rozdział XXVIII. Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności	
dłużnika	586
§ 1. Uwagi ogólne	586
§ 2. Przesłanki skargi pauliańskiej	586
1. Czynności prawne dokonane przez dłużnika	586
2. Pokrzywdzenie wierzycieli	587
2.1. Niewypłacalność dłużnika	587
2.2. Świadomość pokrzywdzenia wierzycieli	588
2.3. Uzyskanie korzyści majątkowej przez osobę trzecią	589
§ 3. Realizacja skargi pauliańskiej	591
Część IV. Zobowiązania – część szczegółowa	
Rozdział XXIX. Sprzedaż	597
§ 1. Pojęcie i charakter prawny umowy sprzedaży	597
§ 2. Prawa i obowiązki stron umowy sprzedaży	598
1. Prawa i obowiązki kupującego	598
2. Prawa i obowiązki sprzedawcy	601
§ 3. Przedawnienie roszczeń wynikających z umowy sprzedaży	602
§ 4. Rękojmia za wady	603
1. Pojęcie, charakter prawny i zakres odpowiedzialności z tytułu rękojmi za wady rzeczy sprzedanej	603
2. Uprawnienia kupującego z tytułu rękojmi za wady rzeczy sprzedanej	606
3. Terminy dochodzenia uprawnień z tytułu rękojmi	610
4. Rękojmia za wady przy sprzedaży zwierząt	611
§ 5. Odpowiedzialność za szkodę spowodowaną wadami rzeczy sprzedanej	612
§ 6. Gwarancja jakości	613
§ 7. Szczególne rodzaje sprzedaży	614
1. Sprzedaż na raty	614
2. Sprzedaż z zastrzeżeniem własności rzeczy sprzedanej	616
3. Sprzedaż na próbę lub z zastrzeżeniem zbadania rzeczy	617
4. Sprzedaż z zastrzeżeniem prawa odkupu	618
5. Prawo pierwokupu	619
§ 8. Sprzedaż konsumencka	621
1. Uwagi ogólne	621
2. Pojęcie umowy sprzedaży konsumenckiej	621
3. Prawa i obowiązki stron umowy sprzedaży konsumenckiej ..	622
4. Odpowiedzialność z tytułu niezgodności towaru konsumpcyjnego z umową	623
Rozdział XXX. Zamiana	628
§ 1. Pojęcie i charakter prawny umowy zamiany	628

§ 2. Zakres ustawowego odesłania do przepisów o sprzedaży	628
Rozdział XXXI. Dostawa	630
§ 1. Pojęcie i charakter prawny umowy dostawy	630
§ 2. Prawa i obowiązki stron umowy dostawy	630
Rozdział XXXII. Kontraktacja	632
§ 1. Pojęcie i charakter prawny umowy kontraktacji	632
§ 2. Prawa i obowiązki stron umowy kontraktacji	633
§ 3. Zasady odpowiedzialności producenta i kontraktującego	634
§ 4. Przedawnienie roszczeń	635
Rozdział XXXIII. Umowa o dzieło	637
§ 1. Pojęcie i charakter prawny umowy o dzieło	637
§ 2. Prawa i obowiązki stron umowy o dzieło	639
§ 3. Rękojmia za wady dzieła	644
§ 4. Wygaśnięcie umowy o dzieło	645
§ 5. Przedawnienie roszczeń z umowy o dzieło	645
Rozdział XXXIV. Umowa o roboty budowlane	646
§ 1. Pojęcie i charakter prawny umowy o roboty budowlane	646
§ 2. Prawa i obowiązki stron umowy o roboty budowlane	647
§ 3. Umowa z podwykonawcą	649
§ 4. Przedawnienie roszczeń	650
Rozdział XXXV. Najem	651
§ 1. Pojęcie i charakter prawny	651
§ 2. Prawa i obowiązki wynajmującego i najemcy	652
§ 3. Odpowiedzialność wynajmującego za wady rzeczy	654
§ 4. Zakończenie najmu	655
§ 5. Przedawnienie roszczeń wynikających z umowy najmu	656
§ 6. Najem lokali	656
1. Uwagi ogólne	656
2. Prawa i obowiązki stron umowy najmu lokalu	659
3. Zakończenie stosunku najmu lokalu	661
4. Skutki zakończenia stosunku najmu	663
Rozdział XXXVI. Dzierżawa	665
§ 1. Pojęcie i charakter prawny umowy dzierżawy	665
§ 2. Prawa i obowiązki stron umowy dzierżawy	666
§ 3. Ustanie dzierżawy	667
Rozdział XXXVII. Umowa leasingu	669
§ 1. Pojęcie i charakter prawny umowy leasingu	669
§ 2. Prawa i obowiązki stron umowy leasingu	670
§ 3. Odpowiedzialność finansującego za wady rzeczy	673
§ 4. Zakończenie leasingu	674
Rozdział XXXVIII. Użyczenie	676
§ 1. Pojęcie i charakter prawny umowy użyczenia	676
§ 2. Prawa i obowiązki stron umowy użyczenia	676

§ 3. Ustanie użyczenia	677
§ 4. Przedawnienie roszczeń	677
Rozdział XXXIX. Pożyczka	679
§ 1. Pojęcie i charakter prawny umowy pożyczki	679
§ 2. Prawa i obowiązki stron umowy pożyczki	679
Rozdział XL. Umowa rachunku bankowego	681
§ 1. Pojęcie i charakter prawny umowy rachunku bankowego	681
§ 2. Prawa i obowiązki stron umowy rachunku bankowego	683
§ 3. Ustanie stosunku rachunku bankowego	685
§ 4. Przedawnienie roszczeń	685
Rozdział XLI. Zlecenie	686
§ 1. Pojęcie i charakter prawny umowy zlecenia	686
§ 2. Prawa i obowiązki stron umowy zlecenia	687
§ 3. Zakończenie stosunku prawnego zlecenia	689
§ 4. Przedawnienie roszczeń wynikających z umowy zlecenia	690
Rozdział XLII. Prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia	692
§ 1. Pojęcie i charakter prawny	692
§ 2. Skutki prowadzenia cudzych spraw bez zlecenia	692
Rozdział XLIII. Umowa agencyjna	694
§ 1. Pojęcie i charakter prawny umowy agencyjnej	694
§ 2. Prawa i obowiązki stron umowy agencyjnej	695
§ 3. Zakończenie umowy agencyjnej	697
Rozdział XLIV. Umowa komisju	700
§ 1. Pojęcie i charakter prawny umowy komisju	700
§ 2. Prawa i obowiązki stron umowy komisju	701
§ 3. Stosunki prawne między komisantem a osobą trzecią	703
§ 4. Zakończenie komisju	704
Rozdział XLV. Umowa przewozu	705
§ 1. Uwagi ogólne	705
§ 2. Przewóz osób	706
§ 3. Przewóz rzeczy	706
1. Prawa i obowiązki stron umowy przewozu rzeczy	706
2. Odpowiedzialność przewoźnika	708
3. Przedawnienie roszczeń	709
Rozdział XLVI. Umowa spedycji	710
§ 1. Pojęcie i charakter prawny umowy spedycji	710
§ 2. Prawa i obowiązki spedytora	711
§ 3. Przedawnienie roszczeń	712
Rozdział XLVII. Umowa ubezpieczenia	713
§ 1. Uwagi ogólne	713
§ 2. Pojęcie i charakter prawny umowy ubezpieczenia	715
§ 3. Zawarcie umowy ubezpieczenia	716
§ 4. Prawa i obowiązki stron umowy ubezpieczenia	717

§ 5. Zakończenie umowy ubezpieczenia	720
§ 6. Przedawnienie roszczeń z umowy ubezpieczenia	721
Rozdział XLVIII. Przechowanie	722
§ 1. Pojęcie i charakter prawny umowy przechowania	722
§ 2. Prawa i obowiązki stron umowy przechowania	723
Rozdział XLIX. Odpowiedzialność, prawo zastawu i przedawnienie roszczeń utrzymujących hotele i podobne zakłady	726
§ 1. Uwagi ogólne	726
§ 2. Zakres odpowiedzialności utrzymującego zarobkowo hotel lub podobny zakład	727
§ 3. Wysokość odszkodowania	728
§ 4. Ustawowe prawo zastawu	729
§ 5. Przedawnienie roszczeń	729
Rozdział L. Umowa składu	730
§ 1. Pojęcie i charakter prawny umowy składu	730
§ 2. Prawa i obowiązki stron umowy składu	731
§ 3. Zakończenie umowy składu	733
§ 4. Przedawnienie i wygaśnięcie roszczeń z umowy składu	733
Rozdział LI. Spółka cywilna	734
§ 1. Pojęcie i charakter prawny spółki cywilnej	734
§ 2. Prowadzenie spraw spółki. Reprezentacja spółki	735
§ 3. Stosunki majątkowe. Odpowiedzialność za zobowiązania spółki	736
§ 4. Zmiana składu osobowego spółki cywilnej	739
§ 5. Rozwiązanie spółki cywilnej	740
Rozdział LII. Poręczenie	743
§ 1. Pojęcie i charakter prawny poręczenia	743
§ 2. Zakres odpowiedzialności poręczyciela	745
§ 3. Skutki zaspokojenia wierzyciela przez poręczyciela	746
Rozdział LIII. Darowizna	748
§ 1. Pojęcie i charakter prawny umowy darowizny	748
§ 2. Zawarcie umowy darowizny	749
§ 3. Prawa i obowiązki stron umowy darowizny	750
§ 4. Odwołanie darowizny	752
§ 5. Rozwiązanie umowy darowizny	757
Rozdział LIV. Renta	758
§ 1. Pojęcie i charakter prawny renty	758
§ 2. Prawa i obowiązki stron umowy renty	758
§ 3. Zakończenie stosunku prawnego renty	759
§ 4. Renta pozaumowna	760
Rozdział LV. Dożywocie	763
§ 1. Pojęcie i charakter prawny umowy dożywocia	763
§ 2. Uprawnienia i obowiązki stron umowy dożywocia	764
§ 3. Zmiana treści prawa dożywocia	765

§ 4. Rozwiązanie umowy dożywocia	765
§ 5. Bezskuteczność względna dożywocia	766
Rozdział LVI. Ugoda	768
§ 1. Pojęcie i charakter prawny ugody	768
§ 2. Zawarcie ugody	769
§ 3. Ugoda sądowa	769
Rozdział LVII. Przyrzeczenie publiczne	771
§ 1. Pojęcie i charakter prawny przyrzeczenia publicznego	771
§ 2. Uprawnienia i obowiązki stron	772
§ 3. Odwołanie przyrzeczenia publicznego	773
§ 4. Przyrzeczenie nagrody konkursowej	773
Rozdział LVIII. Przekaz i papiery wartościowe	775
§ 1. Uwagi ogólne	775
§ 2. Przekaz	775
1. Pojęcie i charakter prawny przekazu	775
2. Przyjęcie przekazu	776
§ 3. Papiery wartościowe	777
1. Pojęcie i charakter prawny	777
2. Rodzaje papierów wartościowych	778
3. Zobowiązanie z papieru wartościowego	779
4. Umarzanie papierów wartościowych	780
5. Znaki legitymacyjne	781
Część V. Spadki	
Rozdział LIX. Pojęcie i skład spadku	785
§ 1. Pojęcie spadku. Pozytywne i negatywne kryteria określenia składu spadku (art. 922 KC)	785
1. Prawa i obowiązki o charakterze cywilnoprawnym	785
2. Prawa i obowiązki o charakterze majątkowym	787
3. Prawa i obowiązki ściśle związane z osobą spadkodawcy	788
4. Prawa przechodzące na oznaczone osoby niezależnie od tego, czy są one spadkobiercami	790
5. Prawa wchodzące w skład spadku	793
6. Dziedziczenie ekspektatywy	794
7. Dziedziczenie posiadania	794
8. Obowiązki wchodzące w skład spadku	795
8.1. Obowiązki powstałe za życia spadkodawcy	795
8.2. Obowiązki związane z otwarciem spadku	796
8.2.1. Koszty pogrzebu i koszty związane z chorobą spad- kodawcy	796
8.2.2. Koszty postępowania spadkowego	797
8.2.3. Inne długi spadkowe	797
Rozdział LX. Otwarcie spadku. Nabycie spadku przez spadkobierców	799
§ 1. Pojęcie otwarcia spadku. Chwila otwarcia spadku	799

1. Śmierć spadkodawcy	799
2. Uznanie za zmarłego	800
3. Sądowe stwierdzenie zgonu	801
§ 2. Nabycie spadku przez spadkobierców	801
1. Dziedziczenie jako sukcesja uniwersalna	801
2. Nabycie spadku z mocy prawa	802
3. Przesłanki nabycia spadku	802
§ 3. Zdolność do dziedziczenia	803
1. Pojęcie zdolności do dziedziczenia	803
2. Zdolność do dziedziczenia osób fizycznych. Status prawny <i>nasciturusa</i>	803
3. Zdolność do dziedziczenia osób prawnych	804
4. Warunkowa zdolność do dziedziczenia fundacji	804
5. Bezwzględna i względna niezdolność do dziedziczenia	805
5.1. Niegodność dziedziczenia	805
5.1.1. Pojęcie i funkcja niegodności dziedziczenia	805
5.1.2. Przesłanki niegodności dziedziczenia	806
5.1.2.1. Ciężkie, umyślne przestępstwo przeciwko spadkodawcy	806
5.1.2.2. Nakłonienie spadkodawcy podstępem lub groźbą do sporządzenia lub odwołania testamentu	807
5.1.2.3. Ukrycie lub zniszczenie testamentu spadkodawcy, jego podrobienie, przerobienie, bądź świadome skorzystanie z takiego testamentu	808
5.1.3. Tryb stwierdzenia niegodności	809
5.1.3.1. Termin do wniesienia powództwa	809
5.1.3.2. Legitymacja czynna i bierna w procesie o niegodność dziedziczenia. Właściwość sądu	809
5.1.3.3. Charakter prawny i skutki orzeczenia o niegodności dziedziczenia	810
5.1.4. Przebaczenie	810
5.2. Zrzeczenie się dziedziczenia	811
5.2.1. Pojęcie zrzeczenia się dziedziczenia	811
5.2.2. Strony, treść i forma umowy o zrzeczenie się dziedziczenia	811
5.2.3. Skutki zrzeczenia się dziedziczenia	812
Rozdział LXI. Dziedziczenie testamentowe	813
§ 1. Testament jako tytuł powołania do dziedziczenia	813
1. Testament jako czynność prawna	813
1.1. Charakter prawny testamentu	813
1.2. Testament bezwzględnie nieważny	814
1.2.1. Brak zdolności testowania	814
1.2.2. Wady oświadczenia woli	814

1.2.2.1. Brak świadomości lub swobody w podjęciu decyzji i wyrażeniu woli	816
1.2.2.2. Błąd	817
1.2.2.3. Groźba	818
1.2.2.4. Powołanie się na nieważność testamentu spowodowaną wadą oświadczenia woli ..	819
1.2.3. Brak zastrzeżonej formy	820
1.2.4. Stwierdzenie nieważności testamentu	820
1.3. Testament bezskuteczny	821
2. Testament jako dokument	822
§ 2. Sporządzenie i odwołanie testamentu	822
1. Zdolność testowania	822
2. Swoboda testowania	824
3. Wykładnia testamentu	825
4. Odwołanie testamentu	825
Rozdział LXII. Treść testamentu	828
§ 1. Uwagi ogólne	828
§ 2. Powołanie spadkobiercy	829
1. Indywidualizacja spadkobiercy	829
2. Zakaz powoływania spadkobiercy pod warunkiem lub z za- strzeżeniem terminu	829
3. Powołanie kilku spadkobierców. Zasady ustalania wielkości udziałów	829
3.1. Podstawienie	830
3.1.1. Podstawienie zwykłe	830
3.1.2. Podstawienie powiernicze	830
3.2. Przyrost	831
4. Testament negatywny	831
§ 3. Inne rozrządzenia testamentowe	832
1. Zapis	832
1.1. Pojęcie i przedmiot zapisu	832
1.2. Zapis bezskuteczny	834
1.3. Roszczenie o wykonanie zapisu	834
2. Polecenie	836
2.1. Pojęcie polecenia	836
2.2. Wykonanie polecenia	837
3. Wykonawca testamentu	838
3.1. Powołanie wykonawcy testamentu	838
3.2. Prawa i obowiązki wykonawcy testamentu	839
Rozdział LXIII. Forma testamentu	840
§ 1. Uwagi ogólne	840
§ 2. Testamenty zwykłe	842
1. Testament holograficzny (własnoręczny)	842
1.1. Własnoręczność testamentu	842
1.2. Podpis testatora	843

1.3. Datowanie testamentu	844
2. Testament notarialny	845
2.1. Testament jako akt notarialny	845
2.2. Obowiązki notariusza	846
3. Testament allograficzny (administracyjny)	848
3.1. Oświadczenie woli testatora	848
3.2. Organy uprawnione do odebrania oświadczenia	849
3.3. Świadkowie testamentu allograficznego	849
3.4. Protokół ze sporządzenia testamentu allograficznego	851
§ 3. Testamenty szczególne	851
1. Testament ustny	851
1.1. Przesłanki ważności testamentu ustnego	851
1.1.1. Obawa rychłej śmierci spadkodawcy. Niemożność lub znaczna trudność w zachowaniu zwykłej formy testamentu	851
1.1.2. Oświadczenie woli testatora	853
1.1.3. Świadkowie testamentu ustnego	854
1.2. Przesłanki skuteczności testamentu ustnego	854
1.2.1. Stwierdzenie treści testamentu ustnego przez spisa- nie treści oświadczenia testatora	854
1.2.2. Stwierdzenie treści testamentu ustnego przed sądem	855
2. Testament podczas podróży na polskim statku morskim lub powietrznym	856
2.1. Dopuszczalność sporządzenia testamentu podróznego	856
2.2. Osoby uprawnione do odebrania oświadczenia woli testatora	856
2.3. Spisanie woli testatora	857
3. Testament wojskowy	857
3.1. Dopuszczalność sporządzenia testamentu wojskowego	857
3.2. Formy testamentu wojskowego	858
Rozdział LXIV. Dziedziczenie ustawowe	859
§ 1. Spadkobiercy uprawnieni do dziedziczenia z ustawy	859
1. Uwagi ogólne	859
2. Spadkobiercy ustawowi I grupy	860
2.1. Dzieci i dalsi zstępni spadkodawcy. Dzieci przysposobione	860
2.2. Małżonek	862
3. Spadkobiercy ustawowi II grupy	864
3.1. Małżonek	864
3.2. Rodzice	865
3.3. Rodzeństwo	865
3.4. Zstępni rodzeństwa	866
4. Spadkobiercy ustawowi III grupy	866
4.1. Gmina ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy	866
4.2. Skarb Państwa	867
§ 2. Ustawowy zapis naddziałowy	867
1. Treść roszczenia o zapis naddziałowy	867

2. Przesłanki roszczenia o ustawowy zapis naddziałowy	868
§ 3. Wyłączenie małżonka od dziedziczenia	868
1. Przesłanki wyłączenia małżonka od dziedziczenia	868
2. Legitymacja czynna	869
3. Charakter prawny i skutki orzeczenia o wyłączeniu od dziedziczenia	870
§ 4. Uprawnienia dziadków spadkodawcy w dziedziczeniu ustawowym	870
§ 5. Projektowane zmiany przepisów Kodeksu cywilnego o dziedziczeniu ustawowym	870
Rozdział LXV. Status prawny spadkobiercy	873
§ 1. Sytuacja prawna spadkobiercy do chwili przyjęcia spadku	873
§ 2. Przyjęcie lub odrzucenie spadku	874
1. Termin do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku	874
2. Transmisja	875
3. Treść i forma oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku	875
4. Skutki oświadczenia o odrzuceniu spadku. Odrzucenie spadku z pokrzywdzeniem wierzycieli	877
5. Wady oświadczenia woli przy przyjęciu lub odrzuceniu spadku	878
6. Częściowe przyjęcie lub odrzucenie spadku	879
§ 3. Stwierdzenie nabycia spadku	880
1. Właściwość sądu	880
2. Legitymacja czynna	880
3. Postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku	882
4. Charakter prawny i skutki postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku	884
5. Uchylenie lub zmiana postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku	886
§ 4. Ochrona dziedziczenia	887
Rozdział LXVI. Odpowiedzialność za długi spadkowe	894
§ 1. Uwagi ogólne	894
§ 2. Odpowiedzialność za długi spadkowe do chwili przyjęcia spadku	894
§ 3. Treść oświadczenia o przyjęciu spadku a zakres odpowiedzialności za długi spadkowe	895
1. Oświadczenie o przyjęciu spadku wprost	895
2. Oświadczenie o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza	896
2.1. Skutki oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza	896
2.2. Spis inwentarza	897
2.3. Zasady spłacania długów spadkowych przez spadkobiercę, który przyjął spadek z dobrodziejstwem inwentarza	898
2.4. Bezskuteczność oświadczenia o przyjęciu spadku z do- brodziejstwem inwentarza	898

§ 4. Odpowiedzialność spadkobierców za długi spadkowe po dziale spadku	899
Rozdział LXVII. Zachowek	901
§ 1. Funkcja i pojęcie zachowku	901
1. Funkcja instytucji zachowku	901
2. Pojęcie zachowku	901
§ 2. Podmioty uprawnione do zachowku	902
§ 3. Wysokość zachowku	903
1. Udział stanowiący podstawę obliczenia zachowku	903
2. Substrat zachowku	903
2.1. Pojęcie substratu zachowku	903
2.2. Czysta wartość spadku	903
2.3. Zasady obliczania substratu zachowku a doliczanie darowizn	904
§ 4. Podmioty zobowiązane z tytułu zachowku	905
1. Odpowiedzialność spadkobierców za zachowki i inne długi spadkowe	905
2. Odpowiedzialność obdarowanych za zachowki	906
§ 5. Realizacja roszczenia o zachowek	907
1. Treść roszczenia o zachowek. Zaliczanie darowizn i innych przysporzeń na poczet należnego zachowku	907
2. Postępowanie sądowe w sprawie o zachowek	908
3. Przedawnienie roszczenia o zachowek	909
4. Dziedziczenie roszczenia o zachowek	909
§ 6. Wydziedziczenie	910
1. Pojęcie wydziedziczenia	910
2. Przyczyny wydziedziczenia	911
2.1. Uporczywe postępowanie wbrew woli spadkodawcy w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego	911
2.2. Umyślne przestępstwo przeciwko zdrowiu, życiu, wolności lub rażącej obrazy czci względem spadkodawcy lub osobie jemu najbliższej	911
2.3. Uporczywe niedopełnianie względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych	911
3. Tryb wydziedziczenia	912
4. Przebaczenie	912
Rozdział LXVIII. Sytuacja prawna współspadkobierców. Dział spadku	913
§ 1. Wspólność majątku spadkowego	913
1. Uwagi ogólne	913
2. Rozporządzanie udziałem w spadku	914
3. Rozporządzanie udziałem w przedmiocie należącym do spadku	914
§ 2. Dział spadku	915
1. Pojęcie i przedmiot działu spadku	915

2. Sposoby działu spadku	916
2.1. Podział fizyczny	916
2.2. Przyznanie przedmiotów spadkowych jednemu spadkobiercy z obowiązkiem spłaty pozostałych	917
2.3. Podział cywilny	917
3. Tryby działu spadku	918
3.1. Umowny dział spadku	918
3.1.1. Strony umowy o dział spadku	918
3.1.2. Treść i forma umowy o dział spadku	918
3.1.3. Wady oświadczenia woli przy umowie o dział spadku	919
3.2. Sądowy dział spadku	919
3.2.1. Postępowanie sądowe o dział spadku	919
3.2.2. Uczestnicy postępowania o dział spadku	921
3.2.3. Charakter prawny i skutki orzeczenia o dział spadku	921
4. Zaliczanie darowizn na schedy spadkowe	922
4.1. Uwagi ogólne	922
4.2. Podmioty zobowiązane do zaliczenia darowizn	923
4.3. Darowizny podlegające zaliczeniu na schedę spadkową	923
4.4. Zasady obliczania wartości darowizny	924
Rozdział LXIX. Umowy dotyczące spadku	925
§ 1. Zakaz zawierania umów o spadek po osobie żyjącej	925
§ 2. Umowa o zbycie spadku lub udziału w spadku	925
1. Strony, treść i forma umowy o zbycie spadku lub udziału w spadku	925
2. Charakter prawny umowy o zbycie spadku lub udziału w spadku	926
3. Skutki umowy o zbycie spadku lub udziału w spadku	926
Rozdział LXX. Dziedziczenie gospodarstw rolnych	928
§ 1. Uwagi ogólne	928
§ 2. Znaczenie wyroku TK z 31.1.2001 r. dla porządku dziedziczenia gospodarstw rolnych	929
§ 3. Dziedziczenie gospodarstw rolnych wchodzących w skład spadków otwartych przed 14.2.2001 r.	930
Indeks rzeczowy	935